

EEN ONBEKENDE EN ONZICHTBARE NIEUWKOMER

Wat te doen met de komst van de goudjakhals?

Op 20 september 2019 is het eerste goudjakhalssymposium van Nederland georganiseerd over de komst van goudjakhalzen naar Nederland. Deze nieuwkomer heeft Nederland op eigen kracht reeds bezocht en is een Europees beschermde diersoort onder de Habitatrichtlijn. Logischerwijze roept dit vragen op, die werden besproken in een paneldiscussie met diverse experts. In dit artikel geef ik, als organisator, de belangrijkste punten van deze discussie weer.

TEKST **GLENN LELIEVELD**

Ondanks zijn naam is de goudjakhals (*Canis aureus*) meer verwant aan wolven dan aan leden van de jakhalzenfamilie binnen de hondachtigen. De goudjakhals is middelgroot en weegt gemiddeld tussen de 12 en 15 kilogram. Net als wolven leven goudjakhalzen in familieverband en kunnen ze grote afstanden afleggen tijdens de zoektocht naar nieuw leefgebied.

Ze komen van oorsprong voor in Zuidoost-Europa (vanaf de Balkan) tot Bangladesh in zuidelijk Azië. De laatste decennia breiden goudjakhalzen hun verspreidingsgebied uit richting de Baltische staten en West-Europa. Waarschijnlijke oorzaken hiervoor zijn de wettelijke bescherming onder de Habitatrichtlijn[1] en de afwezigheid van de natuurlijke vijand, wolven.

◀ Foto Dirk Wilbers

RUIMTE VOOR GOUDJAKHALZEN IN NEDERLAND

Met twee foto's van goudjakhalzen bij wildcamera's op de Veluwe (19 februari 2016 en 18 oktober 2017[2]) rijst de vraag of goudjakhalzen geschikte leefgebieden kunnen vinden in Nederland en waar deze dan liggen. Joliene Wennink heeft dit voor haar studie aan de Wageningen Universiteit uitgezocht in opdracht van de Zoogdiervereniging.[3] Uit haar onderzoek blijkt dat territoria van goudjakhalzen veel kleiner zijn dan die van wolven (gemiddeld 6 km^2 versus 200-250 km^2). Verder zijn ze weinig kieskeurig in landgebruik, hoewel ze mensen mijden en er vooral een goede dichtheid aan muizen moet zijn. Dat is de belangrijkste prooi voor dit roofdier, hoewel fruit en aas ook een behoorlijk aandeel van het dieet vormen.[4] Op basis van haar onderzoek blijken grote delen van Nederland geschikt te zijn, namelijk zo'n 7.000 km^2, wat goed is voor iets meer 1.400 territoria. Met zoveel potentie voor deze carnivoor en in de wetenschap dat goudjakhalzen al in Nederland zijn aangetoond, is het essentieel om in Nederland na te denken over hoe we ons moeten voorbereiden.

PANELDISCUSSIE

Over de vraag hoe we ons moeten voorbereiden op de komst van de goudjakhals gingen, onder leiding van Piet Bergers, experts uit verschillende disciplines met elkaar in gesprek. Hiertoe uitgenodigd waren Erik Koffeman (Faunabeheereenheid Gelderland), Jennifer Hatlauf (Universiteit voor Life Sciences, Wenen), Peter Venema (Provincie Drenthe) en Glenn Lelieveld (Zoogdiervereniging).

Wat de panelleden opviel, is dat we in Nederland nog maar weinig weten van deze soort, maar dat deze dieren zich wel zo ver kunnen verplaatsen dat ze nu al in Nederland op foto vastgelegd zijn. Hoewel er al 15 meldingen bekend zijn in Duitsland sinds het begin van deze eeuw, is het ook in Duitsland onbekend hoeveel het er precies zijn. Jennifer vult hierop aan dat het waarschijnlijk is dat er in Duitsland plekken zijn waar onontdekte goudjakhalsroedels zitten. Een sterke toename van een populatie valt pas op wanneer er een toename is van toevallige waarnemingen en doodgereden goudjakhalzen. De populatie goudjakhalzen in de Balkan lijkt zich zelfs sneller te ontwikkelen dan wolven.

Het is onbekend of er goudjakhalzen op dit moment gevestigd aanwezig zijn, maar stel dat dit gebeurt, welke kennis hebben we dan het meeste nodig? *'Vanuit beleid is de goudjakhals beschermd, dus moeten we weten waar ze zitten, zodat we ze kunnen beschermen,'* geeft Peter aan. *'Het is immers een soort opgenomen in Bijlage 5 van de Habitatrichtlijn. Voor Nederland is de soort (nog) niet opgenomen in de lijst met inheemse zoogdieren, maar de soort komt op eigen kracht naar Nederland als gevolg van uitbreiding van natuurlijk leefgebied. Het is daarmee geen exoot.'* Jennifer en Erik vullen aan dat het onnodig is om op dit moment te starten met een monitoringsprogramma. Het is verstandiger te wachten tot er sterkere signalen van aanwezigheid zijn. Dat is eenvoudig, zeker gezien de vele wildcamera's die al gebruikt worden.

Vanuit het publiek rijst de vraag wat het voor de samenleving uitmaakt als de goudjakhals komt. Erik geeft aan dat er aandacht moet zijn voor te verwachten schade, waarop de panelleden aanvullen dat emotie rondom een roofdier altijd een aandachtspunt is. Peter geeft aan dat in de kern

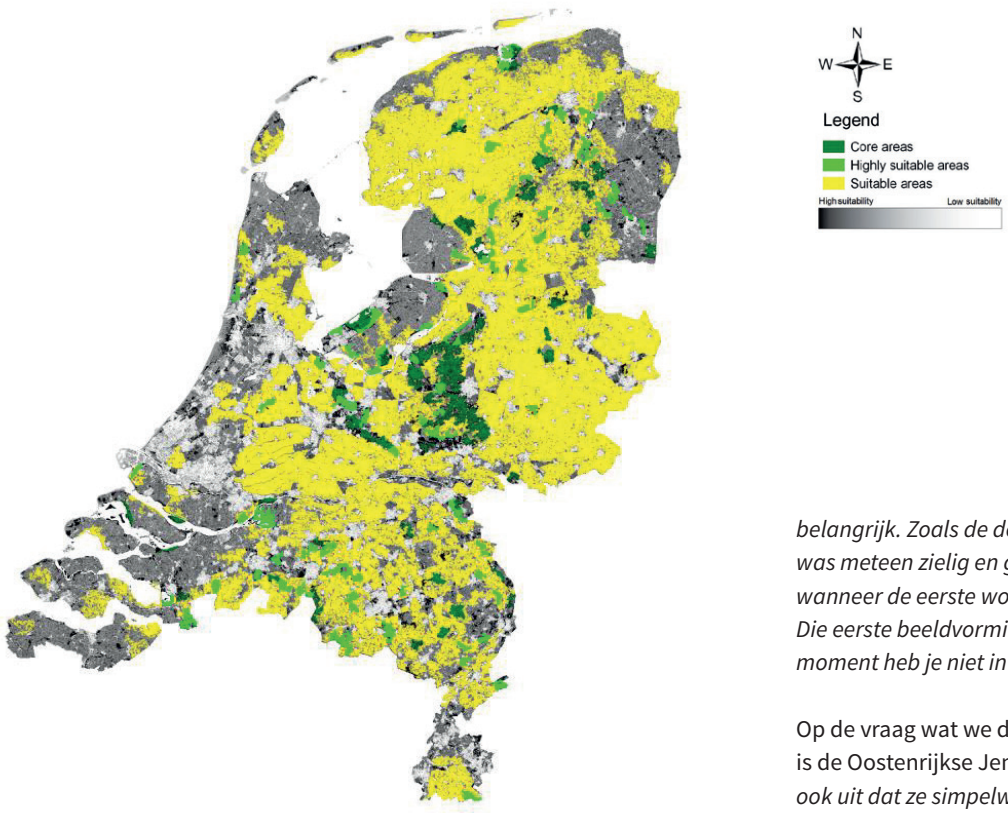
'Vanuit beleid is de goudjakhals beschermd, dus moeten we weten waar ze zitten, zodat we ze kunnen beschermen.'

Boven Foto Dick Klees, Studio Wolverine

Onder Foto gemaakt met cameraval in Roemenië. Foto Jan Buys

‘Draag hierbij ook uit dat ze simpelweg mooi zijn, dit werkt goed voor het brede publiek.’

de vraag centraal staat: wat voor soort natuur willen we? *‘Daar is meer spanning en discussie over, niet over specifiek één soort. Het is afwegen van de ene beschermde diersoort tegenover de andere beschermde soort, bijvoorbeeld weidevogels en predatie. Vanuit de Europese Habitatrichtlijn moeten we de beschermde status implementeren in de nationale wetgeving. Het Interprovinciaal Wolvenplan is klaar, en vanuit de Provincies gaan we een appendix schrijven voor de goudjakhals. Een dergelijk plan gaan we niet voor elke soort schrijven, maar voor de goudjakhals wel, omdat ze verwisseld kunnen worden met wolf.’*

Schade door goudjakhalzen is te voorkomen geeft Jennifer aan. *‘In Duitsland weten we uit genetisch onderzoek op materiaal uit daderwonden dat schapen zijn aangevallen (maar niet gedood) door goudjakhalzen. In Italië zijn ze wel gedood, maar daar bleken het vooral jonge en zieke schapen te zijn. Toen er hekken kwamen stopte de predatie in zijn geheel.’*

De panelleden vinden communicatie naar de maatschappij de belangrijkste uitdaging voor deze vrijwel onzichtbare diersoort. *‘Journalisten en publiek bij lezingen vinden wolven interessant, en goudjakhalzen ook. Je kunt veel haakjes bedenken waarbij je meer uitleg kunt geven over goudjakhalzen,’* geeft Glenn aan. Erik vult aan: *‘Mensen moeten interesse hebben, anders bereik je ze niet. Het eerste moment dat de mensen in aanraking komen met een nieuw dier is heel belangrijk. Zoals de dode wolf bij Luttelgeest, dat was meteen zielig en geeft een ander beeld dan wanneer de eerste wolf dertig schapen doodbijt. Die eerste beeldvorming is belangrijk, maar dat moment heb je niet in de hand.’*

Op de vraag wat we dan moeten communiceren is de Oostenrijkse Jennifer helder: *‘Draag hierbij ook uit dat ze simpelweg mooi zijn, dit werkt goed voor het brede publiek. Vanuit ecologisch perspectief is de soort uiteraard een verrijking voor het ecosysteem.’* Glenn licht toe dat een roofdier als goudjakhals pestsoorten kan reguleren voordat die populatie groot is en daarbij een belangrijke bondgenoot bij bijvoorbeeld de veldmuizenplaag in Friesland, maar ook wellicht bij ganzen.

Peter ziet het vooral als een succesverhaal: *‘We werken al decennia aan een natuurnetwerk en aan bescherming van natuur. Verlies van biodiversiteit staat hoog op de agenda nationaal en internationaal. Het is juist hoopgevend als het goed gaat. Net als bij de zeehondenpopulatie die hersteld is.’*

Piet sloot de discussie van het panel van dit eerste goudjakhalssymposium af in stijl met de conclusie: *‘We zullen nog een aantal jaren “gezegende onwetendheid” hebben. We kunnen blij zijn dat het dier naar Nederland komt, helpt met plaagbestrijding; het is prachtig en pakt bovendien weinig schapen. Ik ben blij dat we beleidsmatig goed voorbereid zijn. Voor de beeldvorming is het te hopen dat er snel twee puppy’s op de wildcamera komen!’*

GLENN LELIEVELD is werkzaam bij de Zoogdiervereniging als (o.a.) coördinator van het Wolvenmeldpunt. Hij heeft twee stagiaires onderzoek laten uitvoeren naar de aanwezigheid van geschikt leefgebied voor goudjakhalzen in Nederland en wat het dieet van goudjakhalzen in Nederland zal zijn.

ZOOGDIER DIGITAAL